

У вези са овом биљешком потребно је напоменути да и данас на Цетињу има живих људи који се живо сјећају ријечи кћере Вука Савова Петровића о томе како је Вуко (њен отац) казивао да су он и владика Раде рођени у два дана, управо он (Вуко) два дана раније.

Овај је податак, последице Његошева писма Книћанину од 18 августа 1850, један од најважнијих за ово питање.

2) Прошле године др. Љубомир Дурковић приложио је Његошевом музеју на Цетињу једну Његошеву слику, рађену још за његова живота, испод које стоји овај натпис:

„Петар Петровић, православниј Митрополит и Архиепископ Црногорскиј; посвјашчен за Епископа у Санктпетербургу у Цркви Преображенија Господња 6 августа 1833г.; рођен 1811.“

Слика, о којој је ријеч пресликана је са Његошевог портрета који је радио руски сликар Моргунов у Петрограду 1833 год., приликом Његошевог завладичења, те слика као таква не претставља неки значај, али је значајан натпис на њој због године Његошева рођења која је тамо назначена.

Б. Ђ. М.

ПОБЈЕДА КУЧА НАД СУЛЕЈМАН ПАШОМ СКАДАРСКИМ 1688 ГОДИНЕ ПРЕМА АКТИМА КОТОРСКОГ АРХИВА

Година 1688 је за црногорска и брђанска племена једна од многих других тешких и крвавих година у дугом периоду Морејског рата (1684-1699).

Од самог почетка Морејског рата црногорска и брђанска племена поштрила су своју борбену дјелатност у односу према Турцима, што ће довести до осамостаљења и оних племена која су се дотле налазила под Турцима.

Ову борбу црногорских и брђанских племена помагала је Венеција у оружју, храни и новцу, али не издашно. Та помоћ, иако скромна, била је довољна, пошто је морална основа црногорске борбе била веома јака, те је она кроз вјекове обезбјеђивала побједу слабо наоружаним и у много-чему оскудним Црногорцима.

Турци су били свјесни да им Црногорци и Брђани као савезници Млечана претстављају озбиљну сметњу у вођењу рата, па су се одлучили да их покоре и одвоје од Млечана. У ту сврху је скадарски паша Сулејман Бушатлија дошао с јаком војском у Подгорицу и — како стоји у извјештају капетана Марка Бошковића, политичког намјесника которског ванредног провидура у Будви, датираном 14 марта 1688 године, а упућеном

ванредном провидуру¹⁾ — издао наређење да му сви кнезови Црне Горе и Брда дођу ради изјаве покорности. Из овог извјештаја види се да је поп Вуко из Сотонића, брат убијеног сотоњићког кнеза, пожурio паши, који му је наредио да му доведе сто Црмничана под оружјем и заставом, што је овај и учинио. Изгледа да се осим једног дијела Црмничана нико други није одазвао пашином позиву, пошто је позив био поновљен. Међу онима који нијесу прихватили позив био је и кучки војвода Иван Иликовић. Умјесто да се одазове позиву, он се са својим Кучима повукао у Медун и одатле поручио скадарском паши да га очекује, како стоји у извјештају капетана Николе Медина, датираном 20 марта 1688 године у Кастел Ластви (данас Петровац н/м) и адресираном варедном провидуру у Котору²⁾. И судије Паштровске општине извјештавају ванредног провидура о Сулејман-пашиним намјерама³⁾. Они кажу да се скадарски паша са својом војском налази у Подгорици и да се управо спрема да напане Куче, те се у извјештају додаје да су судије преко својих повјерљивих лица сазнали да Клементи неће нипошто помоћи пашу у овом нападу.

Сулејман паша није оклијевао; сматрао је да је нужно што прије покорити Куче, јер би затим могао наставити покоривање осталих племена. Можда га је и изазивање кучког војводе унеколико поспјешило на напад. Одмах је навалио на Куче, али је био разбијен. О његовом поразу кап. Марко Бошковић већ 22 марта шаље извјештај ванредном провидуру⁴⁾; тај извјештај у преводу гласи:

„Не могу а да се скупа са Вашом Екселенцијом неизмјерно не радујем због огромног задовољства које испуњава сва моја осјећања услјед Сулејман-пашиног пораза што су му га нанијели Кучи, о чему су ме већ синоћ извијестили неки учесници у самој борби. Они исти ми кажу да хришћани који су били са Сулејман-пашом нијесу хтјели да га слиједу у борби, већ да су се одметнули. Кучи су коначно одбили напад и натјерали непријатеља у бијег. Засад се не зна број погинулих Турака; вјерујем да ће Ваша Екселенција са других страна добити извјештаје о појединостима. Одмах ћу упутити у Куче нарочитог човјека да бих се могао подробно обавијестити о овом постигнутом успјеху, а затим ћу понизно, без закашњења, о свему извијестити Вашу Екселенцију“. Послије завршних уобичајених формула слиједи ово: „Пресвијетли владика цетињски такођер ће послати људе да се обавијести о непријатељу.“

¹⁾ Државни архив у Котору — П. У. 616/V.

²⁾ Државни архив у Котору — П. У. 607/V.

³⁾ Државни архив у Котору — П. У. 611/V.

⁴⁾ Државни архив у Котору — П. У. — 580/V.

Да ће ова побједа Куча претстављати велики догађај и за интересе Млетачке Републике, јасно резултира из млетачке заинтересованости коју доказују извјештаји који су претходили борби а поготово из овог посљедњег у коме одушевљени извјеститељ, свјестан ефекта што ће ова побједа изазвати код главног претставника млетачке власти на јужном дијелу ове јадранске обале, кличе: „Не могу а да се скупа са Вашом Екселенцијом неизмјерно не радујем...“

Владичино⁵⁾ пак интересовање за ову побједу потенцирано је свакако и његовим радом на што чвршћем повезивању црногорских и брђанских племена, што је било добро познато и Сулејман-паши, те налазимо да је један од извјеститеља ванредног провидура имао пуно право кад је тврдио: „Највећа је жеља скадарског паше да зароби цетињског владуку“.⁶⁾

Послије пораза Сулејман-паша се са преосталом војском вратио у Скадар. У Бошковићевом извјештају ванредног провидура од 24 априла⁷⁾ каже се да је паша дао објесити четири хришћанина, а да је двојицу посјекао својом руком, као и то да засад не намјерава подузимати никакве ратне операције. Јасно је да су пашин бијес и немоћ резултат пораза претрпљеног од Куча.

Још убједљивије говори о ефекту што га је изазвала побједа Куча Бошковићев извјештај од 21 априла. Ту се каже како преставници црмничких кнезова намјеравају да изразе своју покорност ванредног провидура и да су они већ у Будви. У вези овога Бошковић моли ванредног провидура да нареди кнезовима Црне Горе, Грбља, Паштровића и других крајева да више не узнемиравају Црмничане.⁸⁾

Да су се Црмничани потчинили Венецији, доказује нам извјештај Бошковићев ванредног провидура од 25 априла 1688 године.⁹⁾ У њему стоји да се црмнички кнезови жале да су хајдуци из Његуша и Прчања, противно наређенима ванредног провидура, дигли из Црмнице 230 грла ситне и 20 грла крупне стоке, и то „сада када су пришли Републици“. Због тога кап. Бошковић моли ванредног провидура да предузме мјере ради сузбијања оваквих појава.

Још један доказ о црмничкој потчињености Венецији пружа нам и наредба ванредног провидура Глуходољском кнезу у којој му се под пријетњом казне смрти наређује да никоме не дозволи прилаз једној кући у његовом селу пошто се сумња да у њој има људи заражених кугом.

⁵⁾ У ово вријеме цетињски владика је био Висарион Бориловић-Бајица.

⁶⁾ Државни архив у Котору — П. У. 594/VII.

⁷⁾ Државни архив у Котору — П. У. 554/V.

⁸⁾ Државни архив у Котору — П. У. 555/V.

⁹⁾ Државни архив у Котору — П. У. 642/V.

Према томе, Сулејман паши су последије кучке побједи показали послушност и они малобројни Црногорци који су му прије битке били потчињени.

У поменутом Бошковићевом извјештају од 25 априла изражени су изгледи да ће се „и они са охридске територије“ потчинити Венецији. Можда је ово било претјеривање, али ипак илустрира психозу изазвану Сулејман-пашиним поразом.

Деморалисан поразом и немоћан да одмах покуша освету, Сулејман-паша се задовољава само пријетњама упућеним војводи Ивану Иликовићу. Пашина пријетећа писма војвода Иван упућује, преко гувернера Грахова Николе Рицо, ванредном провидуру у Котору. Та писма нијесу се сачувала у актима Которског архива, а из Рицовог поспратног акта, датираног 11 маја 1688 године, једино сазнајемо да су садржавала страшне пријетње.

Овим су исцрпљени подаци из Которског архива који говоре о овој славној побједи Куча.

М. С.

КАКО ЈЕ И КАДА ДОНЕСЕН У ПЕТРОГРАД КУЛИНОВ УГОВОР С ДУБРОВНИКОМ

Р. Ротер је објавио прије неколико мјесеци један краћи информативни чланчић у **Политици** од 6 децембра 1952 године о важним документима Државне архиве у Дубровнику, који су скоро повраћени Управи поменуте Архиве из Беча, куд су били однесени прије више од сто година (у четвртој деценији прошлога вијека). Из Ротеровог излагања се види, да су овом приликом повраћени из Беча четири драгоцјена историска документа: 1) була папе Бенедикта VIII из 1023 г., 2) уговор између Дубровника и Котора из 1181 г., 3) уговор Дубровника с бугарским царем Асеном из 1253 г. и 4) уговор босанског бана Кулина с Дубровником из 1189 године. Прва три документа су оригинали и израђени су на пергаменту, а четврти, Кулинов уговор с Дубровником, јесте препис из XIII вијека. „Оригинал овог документа налази се у Лењинградском архиву. Он је на мистериозан начин нестао из Дубровачког архива још у прошлом столећу, када је тамо доспео преко бившег руског конзула Гагића“ — каже Ротер. У даљем своме излагању Ротер наводи да сада Дубровачки архив има двије копије Кулиновог уговора, јер је и раније имао једну његову копију, па додаје да је овај уговор значајан „за утврђивање граница старе Дубровачке Републике према суседним земљама, као и за одређивање садржаја и обима дубровачке трговине у оно време.